

УДК 7: 747: 725.1 (045)

В.Г. Чернявський,
канд. архітектури, доцент, докторант,
Національний авіаційний університет, м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ ТВОРІВ МИСТЕЦТВА ПРИ КОМПЛЕКСНОМУ ФОРМУВАННІ ІНТЕР'ЄРУ ГРОМАДСЬКИХ БУДІВЕЛЬ

Анотація: в роботі розглядаються особливості розміщення творів мистецтва при комплексному формуванні інтер'єру громадських будівель, згідно їх функціонально - просторової організації.

Ключові слова: твори мистецтва, інтер'єр, комплексне формування, художня виразність.

Соціально-економічні перетворення, які відбуваються в Україні, поступальний рух нашого суспільства шляхом демократизації сприяють розвитку культури і духовності. Для конкретизації архітектурно-художнього образу громадських будинків та споруд мають використовуватися засоби різних видів мистецтва, покликані сприяти збільшенню виразності їхніх екстер'єрів та інтер'єрів, забезпеченню необхідного емоційного впливу на відвідувачів.

Тенденція синтезу архітектури і різних видів мистецтв виявляється з особливою очевидністю в об'єктах культури (театри, кінотеатри, клуби, центри культури та дозвілля, бібліотеки та ін.), адміністративних будинках (банки, бізнес-центри), підприємства громадського харчування (кафе, ресторани) і сакральних будинках та спорудах (християнські храми), що органічно пов'язані із соціальними аспектами життя суспільства, із завданнями духовного та естетичного виховання людини [1]. Останнім часом ця тема дуже актуальна відносно інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери, таких як учбово-виховальні та лікувально-профілактичні.

Історично природа архітектури обумовлює можливість синтезу її з образотворчим, монументальним та декоративно-прикладним мистецтвом. Архітектурний простір впливає на формування творів монументально-декоративного мистецтва, а вони в свою чергу, на просторові і пластичні рішення будинку, на створення комплексного образу, що виникає в результаті цього синтезу.

На даний час разом із традиційними видами мистецтв, які "співпрацюють" з сучасним архітектурним середовищем об'єктів, що розглядаються, виступає дизайн, естетичний рівень окремих об'єктів дизайну дозволяє йому також активно впливати на комплексне формування архітектурного середовища.

Основною вимогою при цьому є, насамперед, правильний вибір місця розташування, розмірів і форм, визначення характеру цих творів. Основні прийоми розташування засобів монументально-декоративного мистецтва: такі, що стоять окремо у комплексі з будинком; на фасадах та в інтер'єрах будинків.

Твори монументально-декоративного мистецтва мають тематично відповідати основній функції закладу, установи або підприємства, а їхнє розміщення має бути органічно пов'язане з графіком руху відвідувачів, просторовою організацією й акцентуванням уваги на головному в змісті інтер'єру. Типологічні особливості будинків та споруд впливають на вибір композиційних прийомів і місць розташування засобів монументально-декоративного мистецтва.

Засвоєння образу цих творів тим ефективніше, чим зрозуміліше для сприйняття організована структура інтер'єру об'єкта. Слід вказати декілька умов, які потрібно враховувати проектувальникам у разі розташування засобів монументально-декоративного мистецтва у внутрішній структурі будинків.

Необхідне визначення кількості приміщень, у яких можуть бути розташовані засоби монументально-декоративного мистецтва, що послідовно сприймаються у загальному контексті простору інтер'єру. З психології відомо, що для сприйняття і відчуття цілісності композиції інтер'єру, кількість його структурних елементів має бути обмеженою. По-друге, необхідно визначення акцентного простору структури інтер'єру, з розташуванням у ньому засобів монументально-декоративного мистецтва [1, 2, 3].

Просторовий розподіл функціональних процесів, які протікають у громадських будинках та спорудах, можна умовно поділити на три складові частини, що містять основну, додаткову та допоміжну групу приміщень [2]. Основою структури інтер'єру є принцип розподілу руху в просторі різних за величиною і значенням приміщень. Великі простори відповідають найбільшій одночасній концентрації людей. Отже, і розвиток структури внутрішнього простору об'єкта будується виходячи з умов, що його головні функціональні елементи (зали для глядачів театрів, кінотеатрів, клубів, центрів культури та дозвілля, адміністративних установ) не завжди вимагають акцентування засобами монументально-декоративного мистецтва, а навпаки, внутрішній простір обідніх залів, кафе, ресторану або сакральний простір храму – із усіма його елементами – вимагає застосування засобів монументально-декоративного мистецтва (розпис, мозаїка, вітражі, скульптура та ін.).

Визначальна функція об'єкта може будуватися на основі поділу основного простору на ряд дрібних, наприклад, у готелях (номери), в адміністративних будівлях (робочі приміщення), у клубах і центрах культури та дозвілля (кімнати для гуртків, майстерні та ін.), в загальноосвітніх та вищих навчальних закладах

(класи, аудиторії, лабораторії), в лікарняних (операційні та лікувальні палати). У цих випадках найбільшим простором стають додаткові приміщення, що служать для рекреації і очікування, що стають ніби розподільними просторами для виконання основної функції з розміщенням у них засобів монументально-декоративного мистецтва. Відповідно, додаткові простори можуть отримати характер кульмінаційного елемента (розвинутий вестибюль, фойє, вітальня, рекреація, хол та ін.), значення якого може бути підкресленим засобами монументально-декоративного мистецтва.

Існують прийоми розвитку і зміни емоційного напруження відвідувачів в інтер'єрах громадських будівель під впливом засобів монументально-декоративного мистецтва і дизайну. Так, наприклад, твори монументально-декоративного мистецтва розподіляються в інтер'єрі дисперсно, без акцентів, звідси й емоційна напруженість, рівна, незмінна в усіх групах приміщень. На жаль, такий прийом досить розповсюджений у практиці внаслідок того, що планування приміщень і графік руху взаємопов'язані недостатньо чітко, а твори монументально-декоративного мистецтва, що розміщені в різних зонах і не об'єднані однією ідеєю. У подібних випадках важко домогтися цілісного композиційного рішення і досягти великого емоційного ефекту.

При розміщенні творів монументально-декоративного мистецтва у додатковій групі приміщень (вхідна зона, фойє) об'єкта, перпендикулярно напрямкові руху відвідувачів, емоційне напруження виникає з максимальною силою, а потім при подальшому русі поступово згасає. Головна властивість такої архітектурно-планувальної організації інтер'єру полягає в досягненні двох результатів. Перший – велике враження від твору монументально-декоративного мистецтва, другий – сильне емоційне напруження, що виникає не у будь-якому місці, а саме на шляху до основних приміщень. Це емоційне напруження і здатне створювати піднесений настрій. Аналіз практики проектування і будівництва громадських будівель та споруд дозволив рекомендувати для застосування різноманітні засоби монументально-декоративного мистецтва: керамічні панно, фрески, розписи, скульптурні композиції або вітражі та ін.

При розміщенні творів монументально-декоративного мистецтва та дизайну в інтер'єрі послідовно (вхідна – основна – додаткова група приміщень), на основі чіткого графіка руху відвідувачів, емоційна напруга збільшується до кульмінаційного пункту поступово. У цьому випадку, завдяки зонуванню з урахуванням функціональної значимості і виявлення основних і другорядних напрямків руху, інтер'єр має досить яскраво виражену характеристику емоційної напруженості з емоційним ефектом, що постійно збільшується. Прикладом може бути вівтарний простір християнських храмів з акцентами з мозаїки, фрескового живопису, вітражів, скульптури [1].

Прийоми розміщення засобів монументально-декоративного мистецтва охоплюють основні варіанти розвитку і змін емоційного напруження відвідувачів у громадських будівлях та спорудах. Таким чином, характер емоційного напруження в інтер'єрі, є результатом взаємозв'язку між графіком руху, розподілом зон інтер'єрів і розміщенням творів монументально-декоративного мистецтва та дизайну. З огляду на цей взаємозв'язок, можна уникнути випадкових рішень і досягнути бажаного ефекту емоційного напруження в інтер'єрі.

Зберігає своє значення і залишається, як і раніше, важливим важелем масштаб твору монументально-декоративного мистецтва зв'язуючи єдиною узагальнюючою характеристикою окремі складові будівлі, її інтер'єру, а масштаб зображення бере участь у розкритті художнього образу об'єкта. Саме тому масштаб має встановлюватись відповідно до задуму в цілому.

Необхідно досягти певної відповідності між творами монументально-декоративного мистецтва і побудовою простору. Велика сила образності й емоційного впливу заснована не на прикрасі, а насамперед, на специфічних якостях самої архітектури як мистецтва, що об'єднує простір і людину в цьому просторі.

Кращі приклади розташування засобів монументально-декоративного мистецтва в громадських будинках та спорудах були композиційно пов'язані з їхньою архітектурою, створюючи справжній синтез мистецтв. Класичний зразок синтезу архітектури і різних видів мистецтв – храм – дає уявлення про те, що справжня єдність естетичного, функціонального та утилітарного можлива лише на базі архітектури. [1].

Сучасна архітектура є здобутком загальносвітового розвитку художньої і технічної цивілізації ХХ сторіччя та тільки народжуваного ХХІ сторіччя. Вона у даному своєму вигляді зобов'язана колективним зусиллям багатьох національних шкіл і окремих великих майстрів.

Одним із напрямків включення в структуру громадських будівель України творів мистецтва є сучасне декоративне мистецтво. Протягом усього ХХ ст. декоративне мистецтво України зберігало зв'язок з історичними традиціями, з народною художньою творчістю, завдяки чому зберегло свою самобутність та успішно виступає на міжнародній арені. Вітчизняне декоративне мистецтво сягає своїм корінням у трипільську культуру епохи неоліту, в мистецтво Київської Русі (ІХ-ХІІ ст.), в українське бароко (ХVІІ – ХVІІІ ст.) [4].

У 80-90-і роки в Києві творчим колективом Центру монументально-декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП були виконані ряд комплексних архітектурно-художніх робіт по формуванню об'ємно-просторової структури інтер'єрів громадських будівель соціальної сфери (поліклініки, лікарні, школи)

з використанням засобів декоративного мистецтва. Художники-керамісти: Рюміна Г.О., Мельниченко М.Я., Толмачьов Д.В., Яценко Д.О., народний майстер Батечко Р.П., художники по текстилю Яценюк А.В., Бастун Н.В., архітектори Карнобед В.А., Раду А.І., керівники авторського колективу — Чернявський В.Г., Чегусова З.А. [3].

При комплексному формуванні інтер'єру громадських будівель цілісність задуму має досягатися не механічним набором різних засобів, не безладною їхньою кількістю, а мірністю просторових значеннєвих зв'язків між ними. Засоби монументально-декоративного мистецтва та дизайну мають використовуватися з великим тактом, стримано, враховуючи функціонально-просторову структуру будівлі, графік руху, розподіл зон приміщень, масштаб та значення твору, згідно основної концепції вирішення інтер'єру.

Література

5. Куцевич В.В. Мистецтво взаємодії / В.В. Куцевич // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наук. пр. КиївЗНДІЕП. – К., 2006. – С.7-17.
6. Раннев В.Р. Интерьер : Учеб. пособие для архит. спец. вузов / Валентин Романович Раннев. – Москва : Высшая школа, 1987. – 232 с.
7. Чегусова З.А. Історія діяльності та внесок у розвиток комплексного архітектурно-художнього вирішення інтер'єрів різних типів споруд України 1970-1990 –х років науково-дослідного центру монументально-декоративного мистецтва КиївЗНДІЕП / Чегусова З.А. // Перспективні напрямки проектування житлових та громадських будівель: Зб. наук. пр. КиївЗНДІЕП. – К., 2003. – С. 208–216.
8. Кара-Васильєва Т.В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках “великого стилю ” / Т.В. Кара-Васильєва, З.А. Чегусова. – К.: Либідь, 2005. – 280 с.

Аннотация

В работе рассматриваются особенности размещения произведений искусства при комплексном формировании интерьера общественных зданий, согласно их функционально-пространственной организации.

Ключевые слова: произведения искусства, интерьер, комплексное формирование, художественная выразительность.

Annotation

In a robot the features of placing of work art are examined at the complex forming of interior of public buildings, in obedience to their functional-spatial organization.

Key words: art, interior, forming a complex, artistic expression.